

Roj Medvedev, Svi Staljinovi ljudi. Sarajevo: Svjetlost, 1987, 223 strani.

Plodoviti sovjetski zgodovinar Roj Medvedev, ki ga pri nas poznamo že po vrsti njegovih prevedenih del — Nikita Hruščov (Cankarjeva založba v Ljubljani, 1983), Buharinove posljednje godine (Globus, Zagreb 1980), Lenjinizam i zapadni socijalizam (Globus, Zagreb 1986), Revolucija 1917. godine u Rusiji (Rad, Beograd 1986) — v tujini pa je vzbudil pozornost že z delom o Stalinu in stalinizmu, o genezi in posledicah stalinizma (Let History Judge, The Origins and Consequences of Stalinism. New York 1974), se nam tokrat predstavlja z delom: Svi Staljinovi ljudi.

Roj Medvedev v svojem delu portretira v krajših biografijah šest sodelavcev diktatorja — Molotova, Kaganoviča, Mikojana, Vorošilova, Maljenkova in Suslova, ki so vstopili v Partijo ter začeli svojo politično kariero, ko je bil Lenin še živ, jo uspešno nadaljevali v Stalinovem času in preživeli strašno obdobje Stalinovega terorja ter bili tudi dalje aktivni politiki v času Hruščova. To je tudi odgovor na morebitno bralčevo vprašanje, zakaj je pisec izbral zgoraj navedene osebnosti, zakaj ni portretiral ljudi kot so bili: Kirov, Ordžonikidze, Kalinjin, Jenukidze, ki so ne glede na svoje pomanjkljivosti predstavljali najboljše del iz kroga Stalinovih sodelavcev ob koncu dvajsetih in v prvi polovici tridesetih let, oziroma ljudi; ki so predstavljali najmračnejši del med pomočniki in sodelavci Stalina: Ježova, Berižo, Jagodo, Poskrebiševa, Mehliša, Višinskega. Vsi zgoraj naštetih možje, katerih portreti se ne nahajajo v tem delu, so bili ubiti ali pa so umrli, ko je bil Stalin še živ oziroma neposredno po njegovi smrti.

Vsa šestorica v delu obravnavanih Stalinovih sodelavcev, poudarja Roj Medvedev, je desetletja sedela v Politbiroju in v Sovjetu ministrov SZ. Dva izmed njih sta bila v različnem času predsednika vlade SZ (Molotov in Maljenkov), dva sta bila na čelu Prezidija Vrhovnega sovjeta SZ (Vorošilov in Mikojan) in trije so zavzemali drugo mesto v partijski hierarhiji (Kaganovič, Maljenkov, Suslov). Vsi ti ljudje so odigrali pomembne vloge v zgodovini Sovjetske zveze in KPSZ; njihove odločitve so se neposredno ali posredno odražale na usodah milijonov ljudi. Na takšne ljudi se je Stalin pravzaprav naslanjal; oni so mu bili neobhodno potrebni za učvrstitev totalitarne diktature, istočasno pa je bil tudi on njim potreben, da so lahko obdržali svoj del vpliva in moči. To jih pravzaprav označuje kot predstavnike Stalinovega sistema oblasti. Medvedev trdi, da pravzaprav to niso bili sposobni politiki, čeprav so odigrali kdaj pa kdaj tudi pomembno vlogo na zgodovinskem prizorišču; niso bili niti režiserji niti avtorji scenarija. Še več, Medvedev jih v moralnem pogledu ocenjuje zelo nizko (delna izjema je Mikojan), poudarjajoč pri tem njihov oportunističen in arbitrarni oblast v Stalinovi senci, ki jih je speljala v široko pahljačo političnih zločinov v imenu revolucije in interesov socializma; vsi so bili v odnosu do Stalina samo pasivni in poslovni izvajalci, da bi ostali na oblasti.

Avtor nazorno prezentira like Stalinovih najbližjih sodelavcev in plastično prikaže, kakšen človeški material je bil potreben kreaciji stalinizma: nesposobni Vorošilov, marljivi in poslušni Kaganovič in Molotov, spretni Mikojan, teoretično blede »aparatchik« Suslov ter mali uradnik Maljenkov. Medvedev nam odkriva vrsto ključnih in dramatičnih momentov iz sovjetske zgodovine ter prikazuje, kako so v okoliščinah stalinizma ambicije, strah in nečimrnost vodile Stalinove pomočnike iz enega v drug zločin. Pri tem avtor izrecno poudarja, da razmere, v katere jih je postavil Stalinov režim, ne zmanjšujejo njihove osebne odgovornosti, saj so hodili prek trupel drugih ljudi; in to ne samo resničnih sovražnikov Partije in revolucije, temveč tudi tistih, ki so jih oni osebno lažno predstavljali kot sovražnike Partije in revolucije. V vsakem primeru, pravi Medvedev, s tukaj opisanimi ljudmi se niti Sovjetska zveza in njena komunistična partija, niti človeštvo, ne morejo ponašati.

Knjiga Roja Medveda »Svi Staljinovi ljudi« ni strogo znanstvena študija — kajti arhivi za to obdobje so še vedno v glavnem zaprti — je pa vredna branja, saj nam odkriva marsikateri neznan kamenček v mozaiku stalinizma. Knjiga je tudi slikovno opremljena ter vsebuje register imen s krajšimi biografijami in glosar.

Avgust Lešnik

Dragan Marković, Savo Kržavac, **Zavera informbira.** Beograd: Narodna knjiga — Partizanska knjiga, 1987, 561 strani.

Avtorja dela Zavera informbira, ki ju poznamo že po njunem delu Informbira — kaj je to? (Ljubljana, 1976), sta se ob 40-letnici ustanovitve IB precej širše in bolj poglobljeno lotila problematike informbira. Pisca skozi sedem poglavij dokaj podrobno orišeta genezo spora med Jugoslavijo in informbirojem v letih 1948—1956. Pri tem pravilno ugotavljata, da ima spor, ki se je uradno začel z objavo resolucije